ALBERT BÉGUIN AND THE ROMANTIC DREAM

Iulian Boldea
Prof. PhD, University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of Târgu Mureș; Scientific Researcher, ICSU „Gh. Șincai", Romanian Academy

Abstract:Albert Béguin points out that in the conception of romantic writers, the dream is revealed as a correspondence of all the forces and elements of the universe, functioning on the basis of the principle of universal analogy, which defines the harmonies between things. This "chain of analogies" emphasizes the cohesion force of being in the face of an unlimited, unstable, inhomogeneous universe. Poetry is, in the critic's view, an authentic and revealing manifestation of the human being's aspiration toward beauty, but also an essential access path to the origins of being.

Keywords: dream, analogies, harmony, beauty, romanticism

Un critic care este silit să consemneze „opoziţia funciară dintre Spirit şi Istorie" nu poate fi decât un spirit de o luciditate extremă, sensibil asemenea unui seismograf la convulsiile epocii sale, un spirit atras de absolut şi însetat de dilemele şi aporiile existenţei. Acesta este Albert Béguin, o „spiritualitate puternică", aflată într-o continuă şi neobosită căutare: „căutarea lui Béguin, deşi străbătută tot mai mult de dorinţa de integrare a tuturor planurilor, şi în special al celui social-politic, n-a luat sfîrşit o dată cu convertirea. Adevărata căutare nici nu poate avea sfîrşit: scopul ei nu e undeva la un capăt; e în chiar desfăşurarea sa, în înlesnirea cunoaşterii de sine, şi mai cu seamă în dezvăluirea unei unităţi a sinelui. Dezvăluirea aceasta e Graalul atît de rîvnit Iar opera literară nu putea fi decît mijlocul, nu scopul unei vieţi de căutare. Asta şi admirăm la Beguin: puternica spiritualitate emanată din cuvintele sale. Care tot timpul parcă vor să spună altceva decît ce spun" (Dumitru Ţepeneag).

Născut la 17 iulie 1901, la Chaux-de-Fonds, Elveţia, decedat la 3 mai 1957 la Roma, Albert Béguin, scriitor, critic literar şi editor elveţian, obţine bacalaureatul la Gimnaziul din Chaux-de-Fonds, în 1919. Între 1919 şi 1924, studiază la Universitatea din Geneva, unde obţine o licenţă în litere, după care pleacă la Paris, unde este bibliotecar şi traducător. Timp de cinci ani este lector de limbă şi literatură franceză la Universitatea din Halle, documentându-se amplu şi riguros pentru opera sa de referinţă, *L'âme romantique et le rêve*, carte ce va cunoaşte un foarte mare succes. În 1934,Albert Béguin este profesor la Colegiul „Jean Calvin", iar în 1937 îşi susţine, la Universitatea din Geneva, teza de doctorat, cu titlul *Le rêve chez les romantiques allemands et dans la poésie française moderne*. Între 1937 şi 1946 ocupă catedra de literatură franceză a Universităţii din Basel. Din 1942, editează publicaţia *Cahiers du Rhône*, sprjinind lupta scriitorilor pentru apărarea valorilor franceze, în timpul ocupaţiei germane. Se întoarce la Paris în 1946, unde conduce revista *Esprit*.

În studiul său fundamental, *Sufletul romantic şi visul*, Albert Béguin afirmă consubstanţialitatea dintre vis şi forţele arhetipale, genezice ale universului, subliniind ideea de limbaj dual al fiinţei umane - un limbaj raţionalizant, metodic, ce se conduce după logica diurnă şi un alt limbaj al visului, esenţial, nesupus tiraniei temporalităţii: „În vis, şi încă din acea stare de delir care precede somnul, sufletul pare să vorbească un cu totul alt limbaj decât în mod obişnuit. Anumite obiecte din natură, anumite proprietăţi ale lucrurilor desemnează pe neaşteptate persoane şi invers, cutare calitate sau acţiuni ni se înfăţişează sub forma unor

persoane. Acest limbaj este mai potrivit cu sufletul omului decât cel al veghei. El e «infinit mai rapid, mai expresiv, mai cuprinzător, mai puţin supus desfăşurării în timp»".

Aşa cum apreciază criticul, „orice epocă a gândirii umane s-ar putea defini, cu destulă profunzime, prin relaţiile pe care le stabileşte între vis şi starea de veghe". Pentru cel care visează, visul este, în multe privinţe, o oglindă profundă a propriului sine, dar şi o punere în abis a conştiinţei sale „diurne". Scriitorii romantici percepeau visul ca o „a doua viaţă" (Nerval), o alternativă nocturnă la metamorfozele cotidianului, un spaţiu fluctuant, cu reverberaţii magice, un paliativ, dar şi o formă de evaziune, de compensare a precarităţilor realului. Dominată de ambianţa oniricului, opera lui Novalis e revelatoare în privinţa cultivării cu metodă şi obstinaţie a visului, care îi pare poetului „o armă cu care ne apărăm de neregularitatea şi obişnuitul vieţii, o înzdrăvenire în libertate, a fanteziei încătuşate". Pe de altă parte, principiile arhetipale ale visului, mecanismele şi articulaţiile sale sunt alimentate, în adâncul lor, de reminiscenţe ale gândirii arhaice, ale practicilor magice sau mitice.

În explorarea particularităţilor romantismului, Albert Béguin respinge implicaţiile psihanalitice, observând că „romantismul va căuta în imagini, chiar şi în cele morbide, calea spre regiunile necunoscute ale sufletului: nu din curiozitate, nu pentru a le curăţi şi pentru a le face mai fecunde în vederea vieţii terestre, ci pentru a găsi acolo secretul a ceea ce, în timp şi în spaţiu, ne prelungeşte dincolo de noi înşine şi face din existenţa noastră de acum un simplu punct pe linia unui destin infinit". O conciliere a conştiinţei cu universul se realizează, crede criticul, prin potenţialităţile vizionare, magice ale cuvântului, dar şi prin resursele inepuizabile ale visului, ce favorizează o astfel de conciliere, „visul prefigurând o conştiinţă viitoare, totală".

Poezia este, în concepţia lui Albert Béguin, o manifestare autentică şi revelatorie a aspiraţiei fiinţei umane spre frumos, dar şi o cale de acces esenţială spre orizontul originarităţii şi spre absolut. Prin intermediul metaforei, poezia configurează un „răspuns" la adresa spaimelor şi iraţionalităţii vieţii instinctuale, conferind lucrurilor o nouă ordine în vederea regăsirii unei „unităţi esenţiale": „Astfel, opera nu va răspunde numai unei nevoi particulare, aceea a unei plăceri estetice fără valoare de cunoaştere. Ea va apropia, prin metaforă şi conform legilor de neformulat ale vieţii profunde, obiectele cele mai îndepărtate în timp şi în spaţiu. Iar poetul se va convinge că aceste alăturări neprevăzute corespund unei înrudiri reale între obiectele însele. Astfel, poezia va fi un răspuns, singurul răspuns cu putinţă, la spaima elementară a făpturii închise în existenţa temporală. Ambiţia poetului care întâmpină aceste grupări neprevăzute de obiecte e, nici mai mult nici mai puţin, de a le smulge ordinii întâmplătoare a timpului şi universului nostru spaţial, ca să le redistribuie după o nouă ordine. Această ordonare n-ar fi însă altceva decât tocmai aceea a unităţii esenţiale; regăsind-o prin magia lui particulară, poetul va atinge uneori absolutul de care e însetat şi chinuit".

În concepţia lui Albert Béguin, visul nu se reduce doar la spaţiul şi la timpul nocturnului, astfel încât, datorită tectonicii sale fluctuante şi a sintaxei sale incongruente, este imposibil să se elaboreze o ştiinţă sau o estetică a visului. Viaţa şi visul sunt asemenea unor vase comunicante, ele se întrepătrund fără încetare, edificând o realitate esenţială, originară, comună, având rădăcini revelatoare în adâncimile insondabile, genezice ale universului. Viaţa şi visul îţi împrumută, astfel, una celuilalt chipuri, ipostaze, măşti şi roluri, lucrurile căpătând, astfel, din această contaminare perpetuă, înfăţişări festive, ludice sau naiv-infantile: „Chiar dacă ies din vis, chiar dacă mă întorc la existenţa care ne este dată, totul e acum altfel, ca după o îndelungată absenţă. Locurile şi chipurile şi-au recăpătat înfăţişarea pe care au avut-o în ochii mei de copil. Din vis mă întorc cu acea putere de a iubi viaţa, de a iubi oamenii şi lucrurile şi faptele, pe care o uitasem şi de care mă dezvăţasem, părăsind paradisul copilăriei".

De altfel, Albert Béguin subliniază faptul că, în concepţia scriitorilor romantici, visul ni se destăinuie în virtutea unei corespondenţe a tuturor forţelor şi elementelor din univers, funcţionând pe baza principiului analogiei universale, care stipulează infinitele armonii dintre lucruri. Acest „lanţ al analogiilor" nu face altceva decât să accentueze forţa de coeziune a fiinţei în faţa unui univers ilimitat, nestatornic, neomogen prin definiţie: „Ideea analogiei universale, la care se referă concepţia romantică şi modernă a poeziei, e răspunsul spiritului uman la întrebarea pe care şi-o pune, şi expresia dorinţei sale celei mai adânci. El a dorit să scape din timp şi din lumea aparenţelor multiple, pentru ca în sfârşit să atingă absolutul şi unitatea. Lanţul analogiilor îi apare uneori ca legătura care, unind orice lucru cu oricare altul, străbate nemărginirea şi stabileşte coeziunea indisolubilă a Fiinţei".

E limpede că se stabileşte, prin această corespondenţă între vis şi realitate, şi un raport de corespondenţă intimă între *înăuntru* şi *afară*, între dinamica interiorităţii, constrânsă la coerenţă afectivă şi intelectuală şi geografia neomogenă a lumii exterioare: „La romanticii cei mai spontani, un Tieck sau un Brentano, hotarul dintre «afară» şi «înăuntru» se şterge într-atîta, încît nu se mai ştie dacă personajele lor se caută pe sine de-a lungul spectacolelor şi aventurilor sau dacă, prin stările lor sufleteşti, în voia jocurilor gîndirii şi ale limbajului, sînt în căutarea vreunei comori întrezărite. Pe ce potecă se pierd, ce unică descoperire atrage cu atîta putere toate aceste fiinţe care se evită şi se reîntîlnesc, refugiindu-se rînd pe rînd în vis şi realitate? Cînd Arnim, acest om în aparenţă atît de bine înfipt în realitate, întinde mrejele unui miraculos foarte arbitrar, cînd încurcă cuvintele şi silabele, ce profeţie speră el să citească în fundul ceştii de cafea? Cu ce scop îşi organizează Rimbaud imensa şi lucida dereglare? Hugo, în orgiile sale metaforice, Nodier şi Nerval clădind mitul propriei lor vieţi, Baudelaire şi Mallarme, îndrăgostiţi de transparenţa pură, suprarealiştii încercîndu-şi metodele; toţi evident participă la un joc foarte grav, în care e vorba de însăşi existenţa lor. E oare interzis să reconstitui cu ajutorul gîndirii drumul pe care l-au urmat, de la nelinişte şi pînă la straniile lor tentative, pînă la certitudinile iraţionale ca şi pînă la eşecurile suferite?".

Criticul percepe visul ca modalitate de eliberare de constrângerile categoriilor spaţio-temporalităţii, creatorul fiind cel care, prin intermediul visului, caută să se sustragă demoniei secundelor şi a determinaţiilor spaţiale, pentru a accede la unitatea primordială a fiinţei. Voinţa de dez-limitare impune poeziei calea unei cunoaşteri ce conduce la austeritate ontologică şi expresivă, la un fel de „negare" de sine prin abolirea determinaţiilor referenţialităţii: „Ambiţia poeziei romantice e aşadar să ajungă, prin actul creaţiei, la acea contemplare pură şi inefabilă spre care se îndreaptă şi misticul. Această ambiţie defineşte îndrăzneala încercării romantice, ca şi limitele ei. Căci a vrea să faci din poezie calea cunoaşterii, care duce la totala despuiere de imagini, înseamnă să o încarci cu cele mai nobile imagini omeneşti. Dar totodată înseamnă să o conduci spre propria-i negare".

Referindu-se la specificul arhitecturii onirice, Albert Béguin observă paleta amplă de conotaţii, setul divers de semnificaţii, simboluri şi structuri metaforice care i se pot atribui visului, modalitate de acces ambiguă, privilegiată, polisemantică de a cunoaşte realitatea în resorturile sale cele mai profunde şi mai revelatoare. Între ritmul existenţei onirice şi ritmul existenţei diurne se stabileşte o semnificativă corespondenţă pulsatorie: „Uneori visul e locul de temut bântuit de spectre, iar alteori somptuoasa poartă deschisă spre paradis. Câteodată Dumnezeu însuşi ne transmite pe această cale solemne avertismente, altădată rădăcinile noastre terestre se implântă astfel până în solul fecund al naturii. Ritmul vieţii onirice, din care se inspiră şi ritmurile artelor noastre, poate fi acordat cu mersul cel veşnic al astrelor, sau cu pulsaţia de la începuturi, care a fost şi a sufletului nostru înainte de cădere. Şi pretutindeni poezia îşi extrage substanţa din substanţa visului".

În viziunea lui Albert Béguin, visul se constituie ca una dintre manifestările esenţiale ale mitologiei romantice, prin care scriitorii ce şi-au asumat estetica romantică au conturat anumite spaţii cu alură compensatorie, ca modalitate de reacţie în faţa unei realităţi

neconvenabile, dizolvante. Visul este, aşadar, o formă privilegiată de comunicare şi comuniune cu o realitate profundă, originară. Model al „creaţiei estetice", visul, ca şi simbolistica nocturnului, devine o „împărăţie a absolutului", ivită prin abolirea lumii senzaţiilor: „Privit din acest punct de vedere, mitul visului capătă o semnificaţie nouă. Visul nu mai e doar una din fazele vieţii noastre când ne regăsim în comunicare cu realitatea profundă. El e mai mult chiar şi decât modelul de preţ al creaţiei estetice şi nu ne mai mulţumim să adunăm nenumăratele metafore spontane prin care geniul oniric pune în legătură momente despărţite în timp, fiinţe şi obiecte depărtate în spaţiu. Visul şi Noaptea devin simbolurile prin care un spirit, dornic să părăsească aparenţele ca să ajungă la Fiinţă, încearcă să exprime spulberarea lumii sensibile. Noaptea, pentru romantic, ca şi pentru mistic, e acea împărăţie a absolutului la care nu ajungi decât înlăturând toate datele lumii simţurilor".

În definirea şi descrierea esteticii romantismului, criticul subliniază efortul scriitorilor care au aderat la această doctrină de a contempla realitatea pură şi inefabilă a originarităţii, de a se revendica de la universul spaţiilor de aspect arhetipal, cu valoare paradigmatică. Poezia îşi revendică, aşadar, o funcţie de cunoaştere esenţială, fundamentată pe imersiunea în spaţiile infinite ale nopţii, ale mitului şi ale visului. Pe de altă parte, între poezie şi mistică se stabilesc, în permanenţă, raporturi extrem de bine precizate, corelaţii şi interferenţe, pe care criticul le scoate în relief cu claritate.

O astfel de comuniune mistică-poezie conferă legitimitate romantismului, curent literar ce a consacrat rolul „puterilor iraţionale", „dorinţa de a crea un obiect", dar şi de a sugera „prin imagine, revelaţia lăuntrică": „Măreţia romantismului va rămâne în recunoaşterea şi afirmarea profundei asemănări dintre stările poetice şi revelaţiile de ordin religios, în încrederea acordată puterilor iraţionale şi în marea, totala nostalgie a fiinţei în exil. Dar chiar dacă stările poetice sunt într-adevăr semnele evidente ale unei realităţi diferite de cea a percepţiei noastre banale, nu-i sigur că poezia va putea să atingă vreodată cunoaşterea pe care şi-o propun aceşti poeţi. Nevoia acestei cunoaşteri e însoţită, în activitatea poetică, de nevoia operei; dorinţa de a crea un obiect, de a da naştere unei forme, de a sugera prin imagine revelaţia lăuntrică. Această dorinţă, vie în orice făptură, nu se deosebeşte în esenţă de nevoia uriaşă de desăvârşire pe care ne-o inspiră nostalgia cunoaşterii".

Extrem de incitante sunt aprecierile criticului referitoare la mitul poetic, aşa cum se defineşte acesta prin prisma mitologiei şi esteticii romantismului. Poezia este „văzută ca un şir de gesturi magice, săvîrşite de poet fără să le cunoască limpede semnificaţia, dar cu credinţa fermă că aceste rituri sînt elementele unei vrăjitorii atotputernice. Poetul e un clarvăzător, un vizionar; el ajunge la necunoscut, găseşte noul. Poezia e realul absolut; adevărul ei e superior adevărului istoric. Iată atîtea formule care, de-a lungul întregului secol, încearcă să rezume noul fel de a concepe poezia. De vreme ce se consideră că imaginaţia şi toate produsele necontrolate ale inconştientului, ce se recunosc numai după şocul afectiv pe care îl primim, sesizează o realitate lăuntrică şi în acelaşi timp obiectivă, poetul va căuta o metodă care să-i îngăduie să prindă în capcana limbajului fragmente din viaţa lăuntrică. El va pune alături cuvintele doar după afinităţile lor sonore, se va încrede în ritmuri, în ecourile silabelor, în toate legăturile lăuntrice ale materialului lingvistic. Va accepta că dincolo de semnificaţia lor, bună pentru schimburile vieţii colective, cuvintele mai au şi o altă virtute, propriu-zis magică, datorită căreia pot prinde acea realitate ce scapă inteligenţei Şi cu aceeaşi speranţă se va lăsa în voia imaginilor care urcă din străfundurile fiinţei, inexplicabile şi adesea ciudate, dar înzestrate cu o putere emotivă cu totul deosebită".

Criticul precizează, totodată, o distincţie inevitabilă între instanţa lirică şi cea religioasă, pentru că tăcerii mistice îi corespunde, în fond, cuvântul, „naşterea unei forme": „Dar la capătul căii mistice nu mai e decât tăcere şi absenţă de imagini; la capătul tentativei

poetice există cuvântul şi naşterea unei forme". Cele două părţi ale cărţii - *Visul şi natura* şi *Visul şi poezia*, edifică o arhitectură armonioasă şi complexă, articulată cu tact şi ştiinţă a unei bune aşezări a textului critic. Titlurile „cărţilor" sunt cât se poate de ilustrative: *De la zi la noapte* (capitol consacrat preromantismului secolului al XVIII-lea: Lichtenberg, Moritz), *Visul, natura şi reintegrarea*, *Explorarea nopţii* (în prima parte), *Cerul romantic*, *Ţinuturi franceze* (în partea a doua).

Chiar dacă analogiile dintre vis şi poezie, sau vis şi mistică sunt relevante, numeroase şi cu totul semnificative, totuşi, Albert Béguin expune şi un set de distincţii, pentru a le detaşa, pe baza unor trăsături distinctive de justificată anvergură. Lecţia despre universul oniric pe care ne-o oferă criticul e aceea că, înainte de toate, visul instaurează o lume de „libertate şi imagini", făcându-ne să înţelegem cât se poate de limpede că „ordinea aparentă a lucrurilor nu e singura cu putinţă". Dincolo de aparenţe există o prospeţime arhetipală, din care rezidă chiar unitatea fundamentală a universului: „Visul nu e poezia, nu e nici cunoaşterea. Dar nu există cunoaştere – dacă i se dă acestui cuvânt sensul cel mai înalt -, nu există poezie care să nu se hrănească din izvoarele visului. E fără îndoială zadarnic să aştepţi de la spectacolele visului, de la fiecare din tablourile sale, o semnificaţie traductibilă, şi să vrei să trăieşti mai mult în vis decât în locul care ţi-e hărăzit. Adevărata învăţătură a visului stă în altceva: în însuşi faptul că visezi, că porţi în tine toată acea lume de libertate şi imagini, că ştii că ordinea aparentă a lucrurilor nu e singura cu putinţă. La întoarcerea din vis, privirea omului e în stare de acea uimire pe care o simţi când dintr-o dată lucrurile capătă, pentru o clipă, prospeţimea lor dintâi. Mă nasc pentru lucruri; ele se nasc pentru mine. Schimbul se restabileşte, ca în primele clipe ale existenţei; uimirea îi redă lumii minunata ei înfăţişare feerică".

Fermitatea raţionalistă, rigoarea şi precizia analizelor nu exclud existenţa, în *L'âme romantique et le rêve*, a unor fragmente sau volute ale textului în care turnura autobiografică a frazei trasează o geografie privilegiată a fiinţei, prin recuperarea dimensiunilor şi potenţialităţilor simbolice ale visului, delimitate cu atenţie de imperativele pragmatice ale lumii cotidiene, cu detaliile şi tribulaţiile realului diurn („În străfundurile singurătăţii, după ce am avut curajul să accept sărăcia, nu regăsesc disperarea, nici tristeţea. Pierzându-mi speranţa în tot ce îmi oferea lumea, n-am ajuns la dezolare. Renunţând la comuniunile facile şi întristătoare care se stabilesc între indivizi în viaţa de toate zilele, nu mi-am pierdut bucuria. Făptură, mă aflu cu celelalte făpturi în comunitatea cea mai profundă, care nu există decât în centrul sufletului – dar care, trainică de acum încolo, îmi va îngădui să cunosc în sfârşit, o dată întors la existenţa mea banală, adevărate prezenţe omeneşti. Trăiesc, pentru o clipă, o viaţă care între noi toţi e singurul loc comun; dar o dată cunoscând-o, nu voi mai putea s-o pierd").

Finalul cărţii are tonalitate de elogiu al acestui vehicul al esenţialităţii umane, care este visul, modalitate de regăsire a paradisului pierdut al copilăriei, dar şi forţă germinativă a făpturii dilematice a omului: „Chiar dacă ies din vis, chiar dacă mă întorc la existenţa ce ne e dată, totul e acum altfel, ca după o îndelungată absenţă. Locurile şi chipurile şi-au recăpătat înfăţişarea pe care au avut-o în ochii mei de copil. Din vis mă întorc cu acea putere de a iubi viaţa, de a iubi oamenii şi lucrurile şi faptele, pe care o uitasem şi de care mă dezvăţasem, părăsind paradisul copilăriei".

În monografia despre Balzac, *Balzac visionnaire,* Albert Béguin accentuează asupra vizionarismului scriitorului, care, prin intermediul unei facultăţi imaginative exacerbate, transfigurează coordonatele realităţii imediate, le transferă într-un regim al miraculosului şi fantasticului. Balzac, aşa cum îl redescoperă şi resemantizează Albert Béguin este un scriitor al tenebrelor sufletului uman, romantic, profund şi eteroclit, un scriitor ce mizează, în conturarea vastelor sale ansambluri epice nu doar pe instrumentele descrierii realiste, ci şi pe modalităţile visului şi ale fanteziei. Dedesubtul stilului în aparenţă rece, impersonal, se

ghiceşte la Balzac o propensiune spre miraculos, spre fantastic şi vizionarism, propensiune care e analizată cu discernământ critic şi argumente viabile de criticul Albert Béguin.

Vorbind despre vis, despre mitologiile romantismului, Albert Béguin nu încetează să se refere şi la sine, căci, dincolo de documentarea amplă sau de acribia explorărilor teritoriilor onirice, bănuim afectivitatea criticului, avatarurile biografiei, sensurile trăirilor celor mai intime, cum remarcă, de altfel, Marcel Brion: „Pentru cine ştie să citească printre rînduri cartea conţine o mare parte de autoelucidare, de autobiografie spirituală". Cartea lui Beguin este, cum observă Mircea Martin, „o istorie a spiritului, adică o meditaţie asupra condiţiei umane şi o căutare a unei identităţi esenţiale, «în afara oricărei complezenţe a eului». În cunoaşterea existenţei noastre «celei mai unice», «pe care însuşi amorul propriu ne-o ascunde», experienţa poeţilor ne poate fi de ajutor, «a poeţilor pe care-i adoptăm», experienţă care «se asimilează la esenţa noastră personală»".

Perspectiva unificatoare a cărţii are şi virtuţi recuperatorii, în anumite privinţe, în măsura în care ea suplineşte şi compensează chiar fragmentaritatea pe care spaţiul visului o presupune, Albert Béguin reuşind să ne ofere una dintre cele mai credibile imagini ale romantismului poetic european, cu numeroase ipoteze, puncte de vedere şi perspectiv inaugurale, profitabile pentru o mai bună aşezare a spiritului romantic în literatura universală.

BIBLIOGRAPHY

Gaston Bachelard, *Poetica reveriei*. Traducere din limba franceză de Luminiţa Brăileanu, Prefaţă de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Piteşti, 2005; Jean Borie (ed.), *De l'amitié. Hommage à Albert Béguin*, Geneva, 2001; Savin Bratu, *De la Sainte-Beuve la noua critică*, Editura Univers, Bucureşti, 1974; Denis Clerc, La pensée critique d'Albert Béguin, 1965; Paul Gorceix, *A propos de la critique d'Albert Béguin: un temoignage*, în „Etudes de lettres", nr. 4, 1993; Pierre Grotzer, *Les écrits d'Albert Béguin: essai de bibliographie*, Neuchâtel, 1967; Pierre Grotzer, *Existence et destinée d'Albert Béguin*, Neuchâtel, 1977; Mircea Martin, *Critică şi profunzime*, Editura Univers, Bucureşti, 1974 ; Gastone Mosci, *Mounier e Beguin*, Urbino, 1983; Romul Munteanu, *Metamorfozele criticii europene moderne*, Editura Univers, Bucureşti, 1975; Martine Noirjean de Ceuninck, *Albert Béguin, écrivain, éditeur, professeur et critique littéraire*, în *Biographies neuchâteloises*, t. 4, Hauterive 2005; Jean-Pierre Richard, *Poezie şi profunzime*. Traducere de Cornelia Ştefănescu, Editura Univers, Bucureşti, 1974.